

MARAŞ VE ANTALYA VİLÂYETLERİNDE SÜRELİ DİP TARİH ARAŞTIRMALARI HAKKINDA KISA BİR RAPOR

Prof. Dr. İ. Kılıç KÖKTEN

Maraş ve Antalya vilâyetlerinde Müzeler Umum Müdürlüğü adına yaptığımız Dip Tarih araştırmalarına bu yıl da devam edeceğiz. 1946 yılından 1959 yılı bitimine kadar her iki bölgenin tarihi hakkında hazırlanan raporlar Belletende, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi ile Türk Arkeoloji Dergilerinde ayrı ayrı yayınlanmıştır.

1960-1961 yıllarında yine aynı bölgelerde çalıştık. Maraş'ta Döngel Köyü kaya sığınakları içinde en çok "Yağlak" mağarasında durduk. Mağaranın içini tamamen dolduran ve kalınlığı 4 metreyi bulan toprak dolgusu içinde protohistorik, Neolitik ve Üst Paleolitik (Üst Orinyasiyen) devirlerinden olma arkeolojik bir stratigrafi tesbit ettik. Kesitte, çanak çömlekli tabakalar 2.95 metrede tükenmektedir. Yağlak Mağarası geniş bir boşluk, derin ve kalın bir dolgu ile Direkliin'den ayrılır. Yağlak Mağarasının Neolitik ve Üst Paleolitik tabakaları arasında Karain ve Öküzini'nde (Antalya) olduğu gibi geçit bir safhaya veya seviyeye tesadüf edilmemiştir. Çakmak taşından çıkarılmış olan aletler tipleri ve zamanları bakımından Direkliin'de, Karain'le Öküzini'nde bulununlara çok benzerler. Uzun uçlar, tek veya çift yüzlü lâm kazıyıcılar, Font Robert ve Gravette biçimli uçlar gün geçtikçe artmaktadır. Maraş'ta Alt ve Orta Paleolitik endüstrileri bugün daha ziyade Pazarcık Kazasında Gani Dağı çevrelerinde, Sarıl ve Ardıl köyleri arasında uzanan yamaçlarda toplanmış görünüyor. Ardıl Çayı boğazının kalkerli sayları yüzünde bulunan tabii mağaralardan

İkizin isimli sığınakta çalıştık. Mağaranın ağzına yakın bir yerinde açtığımız küçük sondaj çukurunda çakmak taşından yapılmış üst ve orta paleolitik tipte yonga aletler meydana çıkarttık. Ardıl köyünün kıyısında seramiksiz, kaba çamurlarla örük taş duvar kalıntıları, ocak yerleri bulunan ince, uzun ve retuşsuz sileks çakılar topladığımız ikiye bölük "Yamaçtepe" denilen bir tümsü dikkati çekmektedir. Sürelî dış yerleşim başlangıcını yahut kaya sığınaklarından çıkışı izlemesi bakımından tepenin önemi büyüktür. Bu tip höyüğü ilk defa görüyoruz. Bu muntıkayı da Döngel çevresi gibi ele almak ve kazılar yapmak gerekmektedir.

Türkiye'nin eski Paleolitik buluntu merkezleri (Urfa, Gaziantep, Malatya) arasında olduğu halde yakın zamana kadar Prehistoryası bilinmeyen Maraş Vilâyetinin yakın çevresi ile güneydoğu kıyılarının Dip Tarih için etrafından daha verimli olacağı kanısı gün geçtikçe kuvvetlenmektedir. Bu muntıkada en eski iskânın büyük ve gür su kaynakları çevresindeki tabii mağaralardan başlayarak zamanla yamaç ve ovalara sarkması bölgenin özellikleri arasındadır.

Antalya Vilâyeti

Maraş araştırmalarından sonra, 1946 yılından bu yana devamlı olarak araştırdığım ve kazılar yaptığım Antalya bölgesine geçtim. Karain ve Döşemealtı çevresi Mağaraları. Homa Köyü Mağaraları, Kadıni ve çevresi Mağaraları (Alanya) olmak üzere ayırdığım üç esaslı araştırma alanı içinde 1960-1961 yılları

rında birinci grupta bulunan Karain ve Öküzini'nde çalıştım.

Karain'in ilk boşluğunda açılan ve 10.5 metre derinliği bulan dolgusunda Alt, Orta ve Üst Paleolitik'e ait çeşitli taş ve kemik endüstrilerinin, Neandertal adamı çocuğuna ait diş ve kafa tası parçalarının, Alt Orta ve Üst Pleistosen'e ait hayvan diş ve iskelet kalıntılarının meydana çıkarılıp gerçek bir Dip Tarih kronolojisinin tesbit edildiğini biliyoruz. Bu son iki mevsimde Karain'in B" gözündeki 4 seviyeli Orinyasiyen ve Musteriyen tabakalarının tabana kadar tarama kontrolü yapılmış, önceki görüşler teyid edilmiştir. 1946 da dip boşlukta, sonra üst kısımda yapılan kazılar nihayet mağaranın ön sekisine intikal ettirilmiştir. Yalnız, içteki büyük yarma ile mağaranın önünü boydan boya kaplıyan ve kapayan fosilli traverten ; atık taşlaşmış dolgu bloklarını kırıp kaldırmakla işe başladık. (Lev. 1). Mağaranın batı ucundaki seki dolgusunu kazarak Üst Orinyasiyen seviyesini ve taş endüstrisini açığa çıkarttık. Seki ve iç yarmaların kesitlerinde, endüstri tiplerinde beraberlik ve benzerlik görülmüştür. Mağaranın orta bölümünde, taşlarla karışık toprak dolguları boşaltılan derin ve oldukça büyük iki kuyudan, kırılmış, ezik insan iskelet kalıntıları çıkarılmıştır. Çevrelerinden toplanan seramik ve taş aletlere göre bunların Üst Paleolitik ve Bakır Çağına ait oldukları kaydedilebilir. Karain'de oturulmamış bir köşe yoktur. Bilhassa Üst Paleolitikde insan kalabalığı yüzünden Karain terkedilerek ova çevresindeki, dere ve deniz kıyılarındaki tabii mağaraların iskânına geçilmiştir. Ova

seviyesinden 2-3 metre yükseklikte bulunan ve iki boşluktan ibaret olduğu sonradan anlaşılan "Öküzini", bu durumu yalnız Üst Paelolitik kesit vermekle desteklemiş bulunmaktadır. Alt ve Orta Paleolitikte bu mağaranın sular altında kaldığı, suların çekilmesinde ise içinde bol miktarda suyun aktığı tesbit edilmiştir. Aynı mevkide Bahçak düzlüğü çevresinde ki "Macar ve Deliktaş" Koytıkları da araştırılmış iyi bir netice alınmamıştır. Bu verimsizliğe de bu günkü mevsimlik su yükselişleri sebep olmaktadır. Ufak, tefek buluntular, ancak, kuru geçen yaz aylarının kısa süren oturumlarına bağlanmalıdır.

Son zamanlarda Orinyasiyen III ve IV tabakaları içinden meydana çıkartılan çiziklerle süslenmiş yüzlerine öküz ve insan şekilleri yapılmış çakıllar (Art Mobilier), Öküzini'nin yan duvarları üzerinde tesbit edilen çizikli ve hafif tümsülü ökü zresmi (Art Parietal), en yeni ve gerçekden Paleolitik sanatla ilgili vesikalarımız arasındadır (Lev. 2,3,4). Öküzini dahil Karain ve çevresindeki mağaraların: İnsan ve hayvan Paleontolojisi çeşitli Paleolitik endüstri ve sanat eserleri; Pleistosen fauna ve florası; nihayet tam ve emin bir Palaolitik kronoloji ile Türkiye Dip Tarih'nin tükenmez, değerli hazineleri olmuşlardır. Buluş ve görüşlerimizi daha detaylı ve karşılaştırmalı olarak hazırlamaktayız. Bu raporun kısa bir bildiriden ibaret olduğunu açıklarken, yardımlarını esirgemiyen Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğüne teşekkürlerimi tekrarlamayı bir vazife bilirim.